

DOI: 10.31866/2410-1311.41.2023.276697
УДК 7.091:001.895:001.102(477)"364"

ФЛЕШМОБ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ СПОСІБ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Катерина Кириленко

Доктор педагогічних наук, доцент,
Київський національний університет культури і мистецтв,
Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-3303-3947
e-mail: kf919@ukr.net

Для цитування:

Кириленко, К. (2023). Флешмоб як інноваційний спосіб захисту інформаційного простору України в умовах війни. *Питання культурології*, 41, 100–111. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.41.2023.276697>.

Мета статті — висвітлити напрацьований у Київському національному університеті культури і мистецтв (КНУКіМ) досвід проведення флешмобів з метою формування у студентської молоді української національної ідентичності та захисту інформаційного простору України в умовах війни. *Результати дослідження* зауважили: дійсним мотивом росії у відносинах з Україною та підґрунтям російсько-української війни, повномасштабна фаза якої розпочалася 24 лютого 2022 року, є поглинання української ідентичності з метою повного знищення нашої держави. Протистояння у цій війні відбувається не лише на лінії бойового зіткнення, воно активно триває в інформаційному середовищі. За цих умов захист інформаційного простору України є надважливим завданням, від успіху якого залежить збереження української нації та утвердження принципів вільного співіснування у світовій спільноті. Інструменти цього захисту мають бути суголосними сучасному рівню розвитку інформаційного середовища, вони повинні швидко адаптуватися для ефективної відсічі пропагандистським наративам ворога. Належне місце у такому інструментарії посідає флешмоб — дія, у якій невербально утверджуються певні меседжі, сприйняті на глибокому особистісному рівні, на ґрунті яких об'єднуються різні, до того не інтегровані між собою особи. *Наукова новизна* полягає у виокремленні нового напрямку захисту інформаційного простору України — проведення у ЗВО спільно з громадськими активістами та діячами культури флешмобів з метою увиразнення маркерів української ідентичності. *Висновки*. На прикладі трьох різних флешмобів патріотичного спрямування, що були зорганізовані 2022 та 2023 року в КНУКіМ, висвітлено продуктивність проведення таких заходів, описано досвід їх долучення до комунікації зі студентами. Відтворено технологію окремих флешмобів, проаналізовано напрацьовані результати. Встановлено, що наповнення інформаційного простору контентом, який відтворює та популяризує такі ініціативи, є дієвим захистом від ворожої пропаганди.

Ключові слова: інформаційний простір України; українська національна ідентичність; флешмоб

Вступ

Інформаційний простір України від лютого 22-го року визначається опануванням суспільством досвіду повномасштабної війни. Війна увійшла в життя кожного українця не лише як рецепція колективного досвіду, але насамперед як особистісно наповнена емоція, що витіснила собою усі інші. Індивідуальні та колективні рефлексії над реаліями війни об'єднали усіх українців та викристалізували як головну проблему нагальність формування української національної ідентичності, на основі якої має бути сформована сучасна українська політична нація.

Після повномасштабного вторгнення РФ на територію України хвиля патріотизму сколихнула усе суспільство, кожен небайдужий громадянин відчув глибоку внутрішню потребу засвідчити свою українську ідентичність. На ґрунті такого суспільного піднесення загострилося обговорення сутності українства. Дискусії навколо цього питання, які тривали дотепер не один десяток років, зняли усвідомлення того, що українська тожсамість не є генетичною спадковістю (етнічне коріння Ф. Достоєвського по лінії батька ніяк не вплинуло на стійку українофобію письменника та відстоювання ним у своїх щоденниках думки щодо необхідності поглинання всього українського російським началом) та не визначається народженням чи проживанням на території України (М. Булгаков, який народився та тривалий час мешкав у Києві, зокрема в описаному у романі «Біла гвардія» будинку на Андріївському узвозі, не припиняв ненавидіти все українське).

Українська національна ідентичність має понад усе світоглядні засади. Вона визначається свідомим особистісним співвіднесенням власного «Я» із тяглістю українського духовного начала, що постало на основі тривалого спільного проживання українського етносу на своїй землі, сформованих традицій, історичної пам'яті та втілилося в мові як осередді буттєвості. Національна ідентичність має не лише важливе для становлення особистості емоційне начало, вона, як стверджує Ф. Фукуяма (2020), виконує суспільно важливі функції: є гарантом національної фізичної безпеки; запорукою унеможливлення розпаду чи військового знищення держави; забезпечує належну якість державного управління, вмотивовує чиновників ставити інтереси держави вище своїх власних; сприяє економічному розвитку країни, стимулює людей працювати не тільки заради власного блага, але і з метою зробити свою державу привабливою та заможною; формує довіру як надважливий суспільний капітал; підтримує надійну систему соціального захисту; забезпечує існування ліберальної демократії, за якої кожен відчуває себе частиною єдиної країни (Фукуяма, 2020, с. 125–127).

Тож рефлексії над українською тожсамістю є предметом не лише особистісних пошуків власного коріння, а важливим державо- та суспільнотворчим процесом, у якому належне місце має посісти вивчення шляхів формування української національної ідентичності та наповнення інформаційного простору відповідним контентом.

■ Аналіз попередніх досліджень

Впродовж останнього року науковці активно вивчали питання існування інформаційного простору України в умовах військової та інформаційної агресії росії, аналізували проблеми та перспективи його розвитку (Матвієнків та ін., 2022), досліджували правові та організаційні аспекти протидії деструктивним чинникам у ньому (Черниш та ін., 2022), питання впливу на людину вербальних засобів в українському інформаційному просторі (Твердохліб & Гайович, 2022). Йшлося про необхідність інтеграції України з європейським інформаційним простором (Фролова & Чекмарьова, 2022), захист інформаційного простору в умовах військової агресії росії та важливість інформаційної безпеки України (Залевська & Удренас, 2022).

Водночас предметом обговорення науковою спільнотою стало формування української національної ідентичності, актуальність чого за умов війни надзвичайно зросла (Кириленко, 2022; Кириленко та ін., 2022). Розпочався пошук дієвих інструментів творення української ідентичності. Громадські активісти впродовж 2022–2023 років активно вдавалися до пошуку засобів спротиву російській агресії та об'єднання українців у цьому протистоянні. Були ініційовані «флешмоб солідарності» (*Усоцмережах стартував*, 2022), флешмоб «Ні русні!» (*Телеведучий Сергій Смальчук*, 2022), відбулися й інші ініціативи.

Вивчення досвіду впровадження флешмобів у навчальну практику закладу вищої освіти в мирний час з покликанням на досвід КНУКіМ вже здійснювалося (Кириленко, 2020). Утім суспільно-політичний потенціал флешмобу та його використання в навчальному процесі в умовах воєнного стану не було предметом дослідження.

■ Мета статті

Метою розвідки є висвітлення напрацьованого в Київському національному університеті культури і мистецтв (КНУКіМ) досвіду проведення флешмобів з метою формування у студентської молоді української національної ідентичності та захисту інформаційного простору України в умовах війни.

■ Результати дослідження

Ідентичність — це усвідомлення особистістю своєї сутності через приналежність до певної більшої спільноти, що має духовне коріння. Людина ідентифікує себе через належність до різних ідентичностей, насамперед — до національної спільноти, яка покладається як онтологічна основа власного життя. Національна ідентичність безпосередньо не задана ні генетично, ні територіально, ні політично, не приймається в готовому вигляді як наперед визначений концепт. Вона постає як результат свідомого вільного особистісного вибору, на який, втім, мають вплив різні чинники (історичні, соціальні, політичні тощо). Пошук власної національної ідентичності — стрижень процесу соціалізації особистості, що відбувається впродовж усього періоду входження в суспільне ціле. «За змістом національна ідентичність — сфера ідей, цінностей і смислів культури, сприйнятих й артикульованих більшістю громадян країни» (Стегній, 2020). Вибір власної національної ідентичності — це вибір певних цінностей, що є засадами

націєтворчого процесу, «формування національної ідентичності — це процес самовизначення людини і у реальних, і у символічних конструктах етнічного та національного простору» (Степико, 2011, с. 9). Маркування свого національного простору є необхідною умовою становлення української національної ідентичності.

Від початку російсько-української війни 2014 року стало очевидно: цілеспрямоване поглинання української тожсамості є домінантою політики, яку сповідує росія щодо України. Неспровокована військова агресія 2022 року засвідчила ще більш промовисто: політичною метою росії є знищення української ідентичності і фізичне винищення усього, що має до неї стосунок. Оскільки підґрунтя вторгнення має понад усе світоглядно-ідеологічний характер, то лінія фронту пролягає не лише по території активних бойових дій, місцем зіткнення є також інформаційний простір. Битва в українському інфопросторі триває за свідомість українських громадян, у світовій інфосфері відбувається боротьба різних світоглядних моделей (автократичної та демократичної). Україна у протистоянні військовій агресії росії відстоює не лише право власну тожсамість, вона захищає принципи вільного демократичного співіснування у світовому цілому.

Без сучасної високотехнологічної зброї неможливо чинити опір російській навалі. І світова спільнота згуртовано допомагає Україні, надаючи таку зброю та навчаючи українських військових нею користуватися. Без сучасних інноваційних рішень щодо наповнення інформаційного простору правдивим та мотивуючим контентом успішно протидіяти російській пропаганді та кібернетичному терору неможливо. Пошук таких рішень — нагальне завдання українського політикуму, науково-педагогічної спільноти, громадських діячів.

Однією з форм соціальної комунікації та взаємодії, яка містить у собі можливість формування та вияву особистісних поглядів і переконань учасників, їх суспільно-політичної та громадської позиції, є флешмоб як різновид мистецтва дії (Копієвська, 2015). О. Кундеревиц (2018) зазначає, що флешмоб (від англ. flash-mob — «миттєвий натовп») — це «вид короткострокової вуличної акції, що ініційована та проводиться зазвичай мережевими користувачами» (с. 248). Флешмоби проводяться з метою розваги, переживання яскравих емоцій, енергетичного піднесення, долання рутинності життя, засвідчення перед іншими своєї самобутності, демонстрації сповідування тих чи інших ідей та власної приналежності до певного середовища (Пашкевич, 2018). «Нині відбувається стрімка політизація явища. Соціальний та політичний контекст перетворює флешмоб на політ-моб чи соціальний моб» (Кундеревиц, 2018, с. 248).

Флешмоби є дієвим інструментом формування національної ідентичності, культивування маркерів української тожсамості, гуртування її носіїв. Використання сучасних інформаційних технологій та залучення інструментів мережевої комунікації дає змогу розширити аудиторію учасників флешмобу, залучити до співучасті у ньому також і тих, хто переглядає викладений на інформаційних ресурсах матеріал.

Впродовж 2022 та 2023 року в КНУКіМ викладачі кафедри філософії і педагогіки зорганізували та провели спільно зі студентами та викладачами університету серію флешмобів. До них були залучені здобувачі освіти усіх рів-

нів (включно з аспірантами університету та випускниками освітньо-наукового рівня, що отримали кваліфікацію «доктор філософії»). Флешмоби відбувалися за участі запрошених діячів культури, були залучені ілюстрації до книжкових видань, музичні композиції. Мета флешмобів — підняти патріотичний дух здобувачів освіти, згуртувати в спротиві ворогові й об'єднанні зусиль до боротьби, утвердити силу та непоборність українського духу, віднайти та утвердити маркери української ідентичності, наповнити стрічки соцмереж патріотичним контентом, який популяризує ці маркери та засвідчує готовність їх сповідувати молоддю.

Перший із серії флешмобів відбувся в травні 2022 року. Учасникам було запропоновано вдягнути вишиті сорочки, коротко розповісти про свої родинні вишиванки та поділитися власною емоцією від вдягання вишитої сорочки. Флешмоб мав назву «Краса і сила вишиванки для ЗСУ» і був рефлексією над темою війни. Як зазначає М. Степико (2011), «військова справа сприяє ідентифікації багатьох членів суспільства як таких, що можуть забезпечувати його безпечне функціонування» (с. 249). Флешмоб відбувся синхронно на платформі ZOOM. Метою заходу було засвідчити нескореність українців обставинами війни, передати дистанційний меседж захисникам України, засвідчити вдячність усім і кожному (Збройним Силам України, бійцям Територіальної оборони та Добровольчих формувань), хто боронить Україну від ворога, об'єднати учасників у думці, що своїми думками та діями кожен тримає оборону, здійснює захист своїх традицій, боронить те, що хоче знищити ворог, а сила традиції, яка закована в символи вишитої сорочки, є потужним ресурсом перемоги. Символи вишитих сорочок містять пам'ять та силу поколінь, з окремих сімейних традицій шанування вишиванок складається колективна пам'ять усієї нації. Відкритість, з якою учасники флешмобу розповідали власні історії та ділилися особистими почуттями, засвідчила наявність нагальної потреби пошуку спільних чинників, які об'єднують, доступність та присутність таких факторів в житті кожного. Міркування про «вишиваність» майбутнього сучасниками спонукали учасників флешмобу до пошуку інноваційних форм участі у дійстві: студент групи МММ-21 Ісус Чорній акапельно заспівав гімн січових стрільців «Ой у лузі червона калина», не маючи змоги вдягнути вишиту сорочку, він озвучив її символи. Вишита сорочка була колективно потрактована як імпліцитний символ стародавності української духовної традиції, свідчення її стійкості, мужності, нескореності та незнищеності. Флешмоб відбувався в час, коли суспільно-політична ситуація була вкрай напруженою, навчальний процес після тривалої перерви був вимушено переведений на дистанційну форму, студенти й викладачі знаходилися не лише в різних регіонах України (частина перебувала на тимчасово окупованих територіях), але й у різних країнах. Синхронний режим взаємодії учасників дистанційного навчання в електронному освітньому середовищі був часто одностороннім, здобувачі освіти не вмикали камери та мікрофони, були пасивними споживачами навчальних матеріалів. Жвавість, відкритість, з якою учасники флешмобу долучилися до активної візуальної взаємодії, залучення членів родин флешмоберів засвідчили наявність у здобувачів освіти, науково-педагогічних працівників, членів їх родин нагальної потреби декларування власної укра-

їнської національної ідентичності, готовності її відстоювати, боронити, використовуючи різні майданчики та події (Кириленко, 2022). Адже «готовність нації відстояти свою свободу та незалежність є важливою передумовою її існування та розвитку» (Степико, 2011, с. 250).

Наступні флешмоби були проведені з метою подальшого означення маркерів української ідентичності. В грудні 2022 року в Україні попри складнощі воєнного стану відзначали 300-річчя Г. Сковороди. Відчуття важливості події загострилося після влучення російської ракети в музей Г. Сковороди на Харківщині. В суспільстві активно поставали ініціативи зі збору коштів на поруйнований музей, які водночас активно популяризували постать філософа, тиражували різноманітну продукцію з мерчем поета. Популярність товарів масового споживання із зображеними на них портретами та висловами Г. Сковороди засвідчила наявність у суспільстві попиту на своїх, не сфальшованих імперією, інтелектуальних героїв, потребу маркерів української національної ідентичності. Відгук серед студентів, яку отримала ініціатива, був підтвердженням цьому. Для участі у флешмобі «Нескорені: Сковорода і ми» студентам і викладачам університету було запропоновано зробити фото з книгами філософа або будь-яким мерчем, пов'язаним із ним. Пропонувалося також використати фото, зроблені у музеях чи біля пам'ятників філософу раніше. Особливу активність виявили студенти та викладачі факультету музичного мистецтва КНУКіМ, акція стала суголосною подією, яку вони готували — науково-практична конференція «Музичний світ Григорія Сковороди». На основі надісланих світлин був створений короткий відеоролик, який розміщено на електронних сторінках кафедри філософії і педагогіки та загальноуніверситетських ресурсах 3 грудня 2022 року, в день 300-річного ювілею мислителя. До участі у флешмобі запрошено народного артиста України Б. Бенюка. Він записав ексклюзивне відео із прочитанням фрагмента діалогу Г. Сковороди «Розмова п'яти подорожніх про справжнє щастя в житті [Дружня бесіда про душевний спокій]». Текст був взятий із видання, де твори філософа надруковані сучасною українською мовою та стилізовано проілюстровані (Сковорода, 2018). Відеоролик створений із використанням офіційної айдентики відзначення 300-річчя Г. Сковороди, що розроблена Міністерством культури та інформаційної політики України та викладена у вільний доступ. До відеоряду долучено ілюстрації В. та Л. Стецьковичів до абетки-енциклопедії для родинного читання (Ушкалов, 2019). Музичним супроводом із мережі Інтернет взято композицію «Танець» у виконанні гуртів «Гуляйгород» та «Хорея Козацька». Креативність у створенні світлин, яку продемонстрували студенти, засвідчила наявну зацікавленість у вивченні та культивуванні постаті Г. Сковороди: фотокартки з книгами філософа поряд з келихами вина та сиром пармезан (такими були гастрономічні уподобання мислителя (Ушкалов, 2019)), шарпетки з висловами філософа, футболки та світшоти зі стилізованими портретами та афоризмами, з 500-гривневою купюрою, де зображений Г. Сковорода, з цитатами із творів, які написані від руки чи висвітлені на екрані комп'ютера. Особливістю флешмобу стала його асинхронна форма проведення (всі охочі долучитися надсилали світлини впродовж двох місяців), створення та тиражування відео композиції (здіяні матеріали, взяті з мережі Інтернет (наприклад, фото зруйнованого музею) та

створені власноруч (світлина ілюстрацій до видань творів) розширили простір дійства), залучення до участі відомої та авторитетної особистості (Б. Бенюка), використання українського культурно-мистецького продукту (музика, книжкові видання). У такому виконанні флешмоб переростає в перформанс, який нібито триває перманентно, кожен його глядач є потенційним учасником дійства, яке при перегляді оживає знову і знову (Стратюк & Кириленко, 2022).

Успіх флешмобу надихнув на проведення схожої акції та створення серії відеороликів, що присвячені визначним постатям української культури, яких сучасна молодь сприймає як маркери власної національної ідентичності. До Шевченківських днів (у березні 2023 року) за сприяння та участі факультету театру, кіно та естради КНУКіМ був проведений флешмоб «Нескорені: Шевченко і ми». До участі долучився відомий український актор, режисер А. Сеїтаблаєв. Для створення відеоролика він прочитав «Заповіт» Т. Шевченка українською та кримськотатарською мовами. Військова форма, у якій читав Т. Шевченка А. Сеїтаблаєв (він наразі є воїном ЗСУ), посилила силу та актуальність слова Кобзаря. Учасниками дійства стали як ті, хто вже долучався до попередньої акції, так і нові флешмобери. Надіслані світлина були креативними: флешмобери перезняли відомі фото за участі Т. Шевченка, відтворюючи пози учасників старих зображень, зробили світлина поряд з картинами, пам'ятниками, барельєфами, книгами (зокрема і перекладним виданням «Кобзаря» англійською та французькою мовами), вишитими рушниками з цитатами творів поета, у вишиванках та худі з мерчем Т. Шевченка, з використанням символіки народного побуту (гличики, сухоцвіти тощо). Багато світлин були зроблені раніше, що засвідчує: потреба шанування тих, хто уособлює українську ідентичність, не виникла, а лише гостро посилилася в умовах воєнного часу. До відеоряду долучено ілюстрації А. Стефурак до сучасного артбуку (Ушкалов, 2017), виконання музичного ряду, що написаний М. Лисенком до «заповіту». На основі зібраного матеріалу відеоролики із залученням застосунків Keynote та iMovie створила доцент кафедри філософії і педагогіки О. Бенюк. Відеофлешмоб розміщено 9 березня, в день народження Т. Шевченка, на YouTube-каналі кафедри та у соціальних мережах, переглядом ролика долучитися до флешмобу може кожен охочий (Стратюк, 2023).

Відгук, який мала ініціатива флешмобів серед студентів (участь не винагороджувалася жодними преференціями з боку викладачів чи адміністрації ЗВО), засвідчує наявну потребу в позначенні своєї української ідентичності, в поцінуванні тих, хто є її маркерами. Наповнення інформаційного простору контентом, який відтворює та популяризує такі ініціативи, є дієвим захистом від пропаганди ворога, спрямованість меседжів якої полягає у спотворенні історичної правди, привласненні чи паплюженні діячів української історії.

Формування стійкої української національної ідентичності є інструментом протидії пропагандистським наративам ворога та очищення інформаційного простору України. Запорука цих процесів — конструювання своєї історії та формування пантеону її героїв, які постають для сучасника маркерами його власної національної ідентичності. «Конструювання історії» є визначальним чинником для формування національної ідентичності тому, що сакралізація історичних

подій, видатних особистостей, символізм цього процесу, поєднання в ньому раціонального та ірраціонального дає змогу поставити цю проблему на рівень архетипів юнгівського зразка» (Степико, 2011, с. 273).

Висновки

Наявний у КНУКіМ досвід проведення патріотичних флешмобів, метою яких є формування у студентської молоді української національної ідентичності в умовах війни, засвідчив продуктивність проведення заходів, учасники яких реалізують власну потребу в позначенні своєї української ідентичності, в поцінуванні тих, хто є її маркерами.

Описана технологія проведення флешмобів та досвід їх долучення до комунікації зі студентами засвідчує відсутність перепон для проведення таких акцій іншими. Асинхронна форма презентації флешмобів дає змогу збільшити коло їх потенційних учасників: кожен глядач стає потенційним учасником дійства, переглядаючи відеоматеріал на інформаційних ресурсах. Наповнення інформаційного простору контентом, який відтворює та популяризує такі ініціативи, є дієвим захистом від ворожої пропаганди.

Новизна розвідки полягає у виокремленні нового напрямку захисту інформаційного простору України — проведення у ЗВО спільно з громадськими активістами та діячами культури флешмобів з метою увиразнення маркерів української ідентичності.

Формування стійкої української національної ідентичності є інструментом протидії пропагандистським наративам ворога та очищення інформаційного простору України.

Список посилань

- Залевська, І., & Удренас, Г. (2022). Інформаційна безпека України в умовах російської військової агресії. *Південноукраїнський правничий часопис*, 1-2, 20–26.
- Кириленко, В. (2022). Національна ідентичність та її вплив на суспільну консолідацію і ефективність публічного управління. *Питання культурології*, 39, 32–39.
- Кириленко, К. (2020). Впровадження флешмобу в навчальний процес підготовки спеціаліста галузі культури і мистецтва (на прикладі освітнього досвіду Київського національного університету культури і мистецтв). *Питання культурології*, 36, 239–249.
- Кириленко, К. (2022, 20 травня). *Флешмоб «Краса і сила вишиванки для ЗСУ»*. Київський національний університету культури і мистецтв, Кафедра філософії і педагогіки. <https://kf.knukim.edu.ua/191-fleshmob-krasa-i-sila-vishivanki-dlya-zsu.html>
- Кириленко, К., Бенюк, О., & Стратюк, В. (2022) Освітні інновації у викладанні курсу «Філософія» в закладі вищої освіти в часі новітньої війни росії проти України. *Питання культурології*, 40, 195–206.
- Копієвська, О. Р. (2015). Флешмоб як соціокультурне явище. В *Культурологічний альманах* (Вип. 1: Ціннісні зміни молоді та сучасні форми культуротворчості, с. 70–72). Нілан-ЛТД.
- Кундеревич, О. (2018). Флешмоб. В К. Кириленко (Ред.), *Філософія культури* (с. 248). Агентство «Україна».

- Матвієнків, С., Шмаленко, Ю., & Кольцов, В. (2022). Національний інформаційний простір України: проблеми та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 37, 223–227. http://apfs.nuoua.od.ua/archive/37_2022/37.pdf
- Пашкевич, М. (2018). Флешмоб як новий тип сучасної перформансної комунікації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 3, 111–117.
- Сковорода, Г. (2018). *Найкраще*. Terra Incognita.
- Стегній, О. І. (2020). Національна ідентичність. В І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк, & Я. С. Яцків (Ред.), *Енциклопедія Сучасної України*. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://esu.com.ua/article-71062>
- Степико, М. (2011). *Українська ідентичність: феномен і засади формування* [Монографія]. Національний інститут стратегічних досліджень.
- Стратюк, В. І. (2023, 10 березня). *Нескорені: Шевченко і ми*. Київський національний університету культури і мистецтв, Кафедра філософії і педагогіки. <https://kf.knukim.edu.ua/203-neskoreni-shevchenko-i-mi.html>
- Стратюк, В. І., & Кириленко, К. М. (2022, 3 грудня). *Григорію Сковороді – 300, або Флешмоб «Нескорені: Сковорода і ми»*. Київський національний університету культури і мистецтв, Кафедра філософії і педагогіки <https://kf.knukim.edu.ua/197-grigoriyu-skovorodi-300-abo-fleshmob-neskoreni-skovoroda-i-mi.html>
- Твердохліб, О., & Гайович, Г. (2022). Сугестія та її прояви в сучасному інформаційному просторі держави. *Науковий вісник: Державне управління*, 1(11), 222–239. [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-222-239](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-222-239)
- Телеведучий Сергій Смалчук розпочав флешмоб «Ні русні!»*. (2022, 10 вересня). Детектор медіа. <https://detector.media/infospace/article/202710/2022-09-10-televeduchyy-sergiy-smalchuk-rozpochav-fleshmob-ni-rusni/>
- У соцмережах стартував «флешмоб солідарності» на підтримку України*. (2022, 17 вересня). Детектор медіа. <https://ms.detector.media/sotsmerezhi/post/30274/2022-09-17-u-sotsmerezkhakh-startuvav-fleshmob-solidarnosti-na-pidtrymku-ukrainy/>
- Ушкалов, Л. (2017). *Шевченко від А до Я*. Видавництва Старого Лева.
- Ушкалов, Л. (2019). *Сковорода від А до Я*. Видавництва Старого Лева.
- Фролова, О., & Чекмарьова, В. (2022). Інтеграція України до європейського інформаційного простору. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, 2(13), 66–77.
- Фукуяма, Ф. (2020). *Ідентичність. Потреба в гідності та політика скривдженості*. (Т. Сахно, Пер.; 2-ге вид.). Наш формат.
- Черниш, Р., Гнатюк, М., & Заріцький, О. (2022). Протидія деструктивному інформаційному впливу в Україні: правові та організаційні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*, 1, 213–216. http://www.lsej.org.ua/1_2022/54.pdf

References

- Chernysh, R., Hnatiuk, M., & Zaritskyi, O. (2022). Protydiia destruktivnomu informatsiinomu vplyvu v Ukraini: pravovi ta orhanizatsiini aspekty [Countering destructive information influence in Ukraine: legal and organisational aspects]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 1, 213–216. http://www.lsej.org.ua/1_2022/54.pdf [in Ukrainian].

- Frolova, O., & Chekmarova, V. (2022). Intehratsiia Ukrainy do yevropeiskoho informatsiinoho prostoru [Ukraine's integration into the European information space]. *International Relations, Public Communications and Regional Studies*, 2(13), 66–77 [in Ukrainian].
- Fukuiama, F. (2020). *Identychnist. Potreba v hidnosti ta polityka skryvdzhenosti* [Identity. The need for dignity and the politics of grievance]. (T. Sakhno, Trans.; 2nd ed.). Nash format [in Ukrainian].
- Kopiiivska, O. R. (2015). Fleshmob yak sotsiokulturne yavvyshche [Flashmob as a socio-cultural phenomenon]. In *Kulturolohichniy almanakh* [Cultural almanacs] (Vol. 1: Tsinnisni zminy molodi ta suchasni formy kulturotvorchosti [Value changes of youth and modern forms of cultural creativity]), pp. 70–72). Nilan-LTD [in Ukrainian].
- Kunderevych, O. (2018). Fleshmob [Flash mob]. In K. Kyrylenko (Ed.), *Filosofiiia kultury* [Philosophy of culture] (p. 248). Ahentstvo "Ukraina" [in Ukrainian].
- Kyrylenko, K. (2020). Vprovadzhenia fleshmobu v navchalnyi protses pidhotovky spetsialista haluzi kultury i mystetstva (na prykladi osvithnoho dosvidu Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv) [Introduction of a flashmob into the educational process of training a specialist in the field of culture and art (on the example of the educational experience of the Kyiv National University of Culture and Arts)]. *Issues in Cultural Studies*, 36, 239–249 [in Ukrainian].
- Kyrylenko, K. (2022, May 20). *Fleshmob "Krasa i syla vyshyvanky dlia ZSU"* [Flashmob "The beauty and power of Vyshyvanka for the Armed Forces"]. Kyiv National University of Culture and Arts, Kafedra filosofii i pedahohiky. <https://kf.knukim.edu.ua/191-fleshmob-krasa-i-sila-vishyvanki-dlya-zsu.html> [in Ukrainian].
- Kyrylenko, K., Beniuk, O., & Stratiuk, V. (2022) Osvitni innovatsii u vykladanni kursu "Filosofiiia" v zakladi vyshchoi osvity u chasi novitnoi viiny rosii proty Ukrainy [Educational innovations in the teaching of the Philosophy course in a higher education institution during the latest war between Russia and Ukraine]. *Issues in Cultural Studies*, 40, 195–206 [in Ukrainian].
- Kyrylenko, V. (2022). Natsionalna identychnist ta yii vplyv na suspilnu konsolidatsiiu i efektyvnist publichnoho upravlinnia [National identity and its impact on social consolidation and the effectiveness of public administration]. *Issues in Cultural Studies*, 39, 32–39 [in Ukrainian].
- Matvienkiv, S., Shmalenko, Yu., & Koltsov, V. (2022). Natsionalnyi informatsiinyi prostir Ukrainy: problemy ta perspektyvy rozvytku [National information space of Ukraine: problems and development prospects]. *Current Problems of Philosophy and Sociology*, 37, 223–227. http://apfs.nuoua.od.ua/archive/37_2022/37.pdf [in Ukrainian].
- Pashkevych, M. (2018). Fleshmob yak novyi typ suchasnoi performansnoi komunikatsii [Flashmob as a new type of modern performance communication]. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 111–117 [in Ukrainian].
- Skovoroda, H. (2018). *Naikrashche* [Best]. Terra Incognita [in Ukrainian].
- Stehni, O. I. (2020). Natsionalna identychnist [National identity]. In I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskiy, M. H. Zhelezniak, & Ya. S. Yatskiv (Eds.), *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopaedia of Modern Ukraine]. Institute of Encyclopaedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. <https://esu.com.ua/article-71062> [in Ukrainian].

- Stepyko, M. (2011). *Ukrainska identychnist: fenomen i zasady formuvannia* [Ukrainian identity: phenomenon and principles of formation] [Monograph]. The National Institute for Strategic Studies [in Ukrainian].
- Stratiuk, V. I. (2023, March 10). *Neskoreni: Shevchenko i my* [Invincible: Shevchenko and us]. Kyivskiy natsionalnyi universytetu kultury i mystetstv, Kafedra filosofii i pedahohiky. <https://kf.knukim.edu.ua/203-neskoreni-shevchenko-i-mi.html> [in Ukrainian].
- Stratiuk, V. I., & Kyrylenko, K. M. (2022, December 3). *Hryhoriu Skovorodi – 300, abo Fleshmob "Neskoreni: Skovoroda i my"* [Hryhoriu Skovoroda - 300, or Flashmob "Invincible: Skovoroda and we"]. Kyivskiy natsionalnyi universytetu kultury i mystetstv, Kafedra filosofii i pedahohiky <https://kf.knukim.edu.ua/197-grigoriyu-skovorodi-300-abo-fleshmob-neskoreni-skovoroda-i-mi.html> [in Ukrainian].
- Telev duchyi Serhii Smalchuk rozpochav fleshmob "Ni rusni!"* [TV presenter Serhii Smalchuk started a flash mob "No Russians!"]. (2022, September 10). Detektor media. <https://detector.media/infospace/article/202710/2022-09-10-telev duchyi-sergiy-smalchuk-rozpochav-fleshmob-ni-rusni/> [in Ukrainian].
- Tverdokhlib, O., & Haiovych, H. (2022). Suhestiia ta yii proiavy v suchasnomu informatsiinomu prostori derzhavy [Suggestion and its manifestations in the modern information space of the state]. *Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia*, 1(11), 222–239. [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-222-239](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-222-239) [in Ukrainian].
- U sotsmerezkhakh startuvav "fleshmob solidarnosti" na pidtrymku Ukrainy* [A "flashmob of solidarity" in support of Ukraine has started in social networks]. (2022, September 17). Detektor media. <https://ms.detektor.media/sotsmerezhi/post/30274/2022-09-17-u-sotsmerezkhakh-startuvav-fleshmob-solidarnosti-na-pidtrymku-ukrainy/> [in Ukrainian].
- Ushkalov, L. (2017). *Shevchenko vid A do Ya* [Shevchenko from A to Z]. Vydavnytstva Staroho Leva [in Ukrainian].
- Ushkalov, L. (2019). *Skovoroda vid A do Ya* [Skovoroda from A to Z]. Vydavnytstvo Staroho Leva [in Ukrainian].
- Zalievskaya, I., & Udrenas, H. (2022) Informatsiina bezpeka Ukrainy v umovakh rosiiskoi viiskovoi ahresii [Information security of Ukraine in the conditions of Russian military aggression]. *South Ukrainian Law Journal*, 1-2, 20–26 [in Ukrainian].

FLASHMOB AS AN INNOVATIVE WAY OF PROTECTING UKRAINE'S INFORMATION SPACE IN TIMES OF WAR

Kateryna Kyrylenko

DSc in Education, Associate Professor,
Kyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-3303-3947
e-mail: kf919@ukr.net

The aim of the article is to highlight the experience gained at the Kyiv National University of Culture and Arts in conducting flashmobs with the goal of forming Ukrainian national

identity among students and protecting the information space of Ukraine in war conditions. *The results* of the study show that the real motive of Russia in relations with Ukraine and the basis of the Russian-Ukrainian war, the full-scale phase of which began on 24 February 2022, is the absorption of Ukrainian identity in order to completely destroy the Ukrainian State. The confrontation in this war occurs not only on the battle line but actively continues in the information environment. Under these conditions, the protection of Ukraine's information space is an extremely important task, the success of which depends on the preservation of the Ukrainian nation and the establishment of the principles of free coexistence in the world community. The tools of this protection must be consonant with the current level of development of the information environment, they must be quickly adapted to effectively repel the propaganda narratives of the enemy. A rightful place among such tools is occupied by a flashmob — an action in which certain messages, perceived at a deep personal level, are non-verbally affirmed, on the basis of which different, previously unintegrated people are united. *The scientific novelty* consists in identifying a new direction for protecting the information space of Ukraine — conducting flashmobs at the Higher Education Institution together with public activists and cultural figures in order to highlight the markers of Ukrainian identity. *Conclusions.* *Using the example of three different patriotic flashmobs organised in 2022 and 2023 at the Kyiv National University of Culture and Arts*, the productivity of such events is highlighted, and the experience of their involvement in communication with students is described. The technology of individual flashmobs is reproduced, and the results are analysed. The article demonstrates that filling the information space with content that reproduces and popularises such initiatives is an effective defense against hostile propaganda.

■ **Keywords:** information space of Ukraine; Ukrainian national identity; flashmob

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.